

Joseph
Roth

*Sonsuz
Kaçış*

Roman

Çeviri: MEHMET ALİ SEVGİ

♥ can
modern

JOSEPH ROTH
SONSUZ KAÇIŞ

Can Modern

Die Flucht ohne Ende

Bu kitap ilk kez 1927'de Kurt Wolff Verlag tarafından yayımlanmıştır.

Çeviriye kaynak alınan basım: Kiepenheuer & Witsch, 2010

© 2019, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Mart 2019, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Emrah Serdan

Editör: Şebnem Sunar

Düzeltili: Aylin Samancı Elmasdağ

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Sanat yönetmeni: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak tasarımı: Seda Yüksel

Kapak baskı: Saner Basım Hizmetleri San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Litros Yolu 2. Matbaacılar Sit. No: 2/4 2BC 3/4

Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 35382

İç baskı ve cilt: Arı Matbaası

Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39,

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 31900

ISBN 978-975-07-4003-9

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750740039

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

JOSEPH ROTH
SONSUZ KAÇIŞ

ROMAN

Almanca aslından çeviren

Mehmet Ali Sevgi

♥can

Joseph Roth'un Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Radetzky Marşı, 2013

Kör Ayna, 2014

Hotel Savoy, 2017

Bir Katilin İtirafı, 2017

JOSEPH ROTH, 1894'te Yahudi bir ailenin çocuğu olarak Dođu Galiçya'da doğdu. Viyana ve Lemberg'de edebiyat ve felsefe öğrenimi gördü. Birinci Dünya Savaşı'na katıldı. 1920'de Berlin'e geçerek *Neue Berliner Zeitung* ve *Berliner-Börsen-Courier*'de gazetecilik yaptı. 1923-1932 yılları arasında liberal *Frankfurter Zeitung*'un muhabirliğini üstlendi. Nasyonal sosyalizmin Avrupa için oluşturacağı tehlikeyi bir kehanet gibi sezinen ilk romanı *Örümcek Ağı*, bu dönemin eseridir. 1930'lu yılların başında önce *Eyub* adlı romanıyla, ardından da Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun yükselişi ve çöküşünü anlattığı, edebiyat tarihine başyapıtı olarak geçecek *Radetzky Marşı*'yla uluslararası çapta ün kazandı. Joseph Roth, 1933'te Hitler'in iktidara geldiği gün Fransa'ya göçtü. Son yıllarını mali kaygılar, gelecek tasaları ve yoğun alkol tüketiminin hızlandırdığı hastalıklarla boğuşarak geçirdi. Roth, 1939'da sürgün yaşamı sürdüğü Paris'te sefalet içinde öldü.

MEHMET ALİ SEVGİ, 1981'de Manisa'da doğdu. Marmara Üniversitesi İngilizce Öğretmenliği, Bremen Üniversitesi Tarih ve İngiliz Dili Edebiyatı bölümlerinden mezun oldu. Yüksek lisansını karşılaştırmalı edebiyat üzerine yaptıktan sonra, yine Bremen Üniversitesi'nde Antropoloji doktorasını tamamladı. Almanca ve İngilizceden çok sayıda edebî çevirileri vardır.

Önsöz

Bu kitapta dostum, kader arkadaşım ve fikir yoldaşım Franz Tunda'nın hikâyesini anlatıyorum.

Kısmen onun notlarını, kısmen de anlattıklarını takip ediyorum.

Hiçbir şeyi uydurmadım, hiçbir şeyi kurgulamadım. Söz konusu olan artık "edebî eklemeler" değildir. En önemlisi, gözlemlenendir. –

Paris, Mart 1927
Joseph Roth

I

Avusturya ordusunda üsteğmen olan Franz Tunda, Ağustos 1916'da Ruslara esir düştü. İrkutsk'un birkaç kilometre kuzeydoğusunda bir kampa götürüldü. Sibiryalı bir Polonyalının yardımıyla kaçmayı başardı. Bu Polonyalının tayga kenarındaki ücra, ıssız ve kasvetli çiftliğinde 1919 baharına kadar kaldı.

Ormancılar, ayı avcıları ve kürk tüccarları Polonyalının yanına uğrarlardı. Tunda'nın takip edilmek gibi bir korkusu yoktu. Onu kimse tanımıyordu. Avusturyalı bir binbaşı ile Polonyalı bir Yahudinin oğlu olarak babasının garnizonunun bulunduğu küçük bir Galiçya kentinde doğmuştu. Lehçe biliyordu ve bir Galiçya alayında görev yapmıştı. Kendisini Polonyalının küçük kardeşi olarak tanıtmak zor olmadı. Polonyalının adı Baranowicz'ti. Tunda da kendine o ismi verdi.

Baranowicz adına sahte bir evrak düzenletti ve böylece Łodź'da doğmuş, tedavisi mümkün olmayan bulaşıcı bir göz hastalığından dolayı 1917'de Rus ordusundan çürüğe çıkarılmış, Verchni Udinsk'te ikamet eden bir kürk tüccarı oluverdi.

Polonyalı sözlerini boncuk sayar gibi sayardı, ketumluğunu perçinleyen kara bir sakalı vardı. Sibiryaya'ya otuz yıl önce mahkûm olarak gelmişti. Sonra da kendi rızasıyla kalmıştı. Taygaları incelemek üzere bilimsel bir keşif gezisinde görev almış, beş yıl boyunca ormanlarda dolaşmıştı, ardından Çinli bir kadınla evlenip Budist olmuş, bir Çin köyünde doktor ve şifacı olarak kalmıştı. İki çocuğu olmuş, karısını ve iki çocuğunu vebada kaybetmiş, ormanlara geri dönüp avcılık ve kürkçülükle geçinmeye başlamış, en sık otlarda bile kaplan izini fark etmeyi, kuşların ürkek uçuşlarından fırtınanın belirtilerini görebilmeyi, dolu bulutlarını kar bulutlarından, kar bulutlarını yağmur bulutlarından ayırabilmeyi öğrenmişti. Ormancılarının, haydutların ve zararsız seyyahların davranışlarını incelemiş, iki köpeğini kardeşi gibi sevmiş ve yılanlarla kaplanlara saygı duymuştu. Savaşta gönüllü olmuş ama kışladaki yoldaşların ve subayların gözünde öyle uğursuz bir izlenim bırakmıştı ki onun ruh hastası olduğuna kanaat getirip tekrar ormanına göndermişlerdi. Her yıl mart ayında kasabayı ziyaret ederdi. Boynuzları ve postları mühimmat, çay, tütün ve şnapsla takas ederdi. Dünyadan haberdar olmak için birkaç gazete alırdı ama ne haberlere ne de makalelere inanırdı; küçük ilanlardan bile kuşku duyardı. Kızıl saçlı Ekaterina Pavlovna'yı görmek için yıllardır aynı randevuevine giderdi. Eğer kızın yanında başka birisi varsa Baranowicz beklerdi, sabırlı bir âşikti. Kız yaşlandı, kırlaşan saçlarını boyadı, önce bir dişini, sonra diğerini ve hatta takma dişlerini bile kaybetti. Her yıl Baranowicz daha az bekler oldu ve en sonunda da Ekaterina'yı ziyaret eden bir tek o kaldı. Ekaterina onu sevmeye başladı, tüm yıl hasretiyle yanıp tutuşuyordu; gecikmiş bir gelinin gecikmiş bir hasreti. Her yıl ona karşı şefkati arttı, tutkusu büyüdü; pörsümüş bedeniyle yaşlı bir kadın, hayatındaki ilk aşkın tadını çıkarıyordu. Bara-

nowicz her yıl ona aynı Çin kolyelerinden ve kendisinin oyduğu ve kuşların seslerini taklit ettiği küçük flütlerden getirirdi.

Baranowicz, 1918 Şubat'ında, dikkatsizce odun keserken sol elinin başparmağını kaybetti. İyileşmesi altı hafta sürdü; nisanda avcılar Vladivostok'tan gelmek üzereydiler; o yıl kasabayı ziyaret edemedi. Ekaterina beyhude bekleyip durdu. Baranowicz ona bir avcıyla bir mektup gönderdi ve teselli etti. Çin incileri yerine ona samur kürkü, yılan derisi ve başucu örtüsü olarak ayı postu gönderdi. Böylece o en önemli yılda Tunda gazete okuyamadı. 1919 baharındaki ziyaretine kadar da savaşın bittiğini öğrenemedi.

Cuma günüydü. Tunda mutfakta bulaşıkları yıkıyordu. Kapıdan Baranowicz girdi, köpekler havlıyordu. Kara sakallarında buzlar çatırdıyordu; bir kuzgun pence-
renin eşğine kondu. "Savaş bitti, devrim oldu!" dedi Baranowicz.

O anda mutfakta her şey sessizleşti. Yan odadaki saat üç kez vurdu. Franz Tunda tabakları yavaşça ve dikkatlice tezgâha bıraktı. Sessizliği bozmak istememiş, muhtemelen tabakların kırılacağından da korkmuştu. Elleri titriyordu.

"Yol boyunca sana söyleyeyim mi diye düşünüp durdum," dedi Baranowicz. "Artık eve döneceğin için üzgünüm. Muhtemelen bir daha görüşmeyeceğiz, bana yazmazsın da."

"Seni unutmayacağım," dedi Tunda.

"O kadar emin olma," dedi Baranowicz.

Böylece vedalaştılar.

II

Tunda, Ukrayna'ya ulaşmak esir düştüğü Zhmerynka'dan Avusturya Sınır Karakolu'nun bulunduğu Pidvoloc'hysk'e ve sonra da Viyana'ya varmak istiyordu. Belli bir planı yoktu; önünde uzanan yol belirsiz ve dönemeçlerle doluydu. Bu yolun çok uzun bir zaman alacağını biliyordu. *Tek* bir gayesi vardı: Beyaz ya da Kızıl birliklerle karşılaşmamak ve devrime karışmamak. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu yıkılmıştı. Artık bir vatanı yoktu. Babası albayken ölmüştü, annesi ise uzun zamandır hayatta değildi. Erkek kardeşi orta büyüklükte bir Alman şehrinde orkestra şefiydi.

Viyana'da onu kurşunkalem imalatçısı Hartmann'ın kızı olan nişanlısı bekliyordu. Üsteğmen, onun hakkında güzel, zeki, zengin ve sarışın olduğundan başka bir şey bilmiyordu. Bu dört özellik, Tunda'nın nişanlısı olma imkânını ona vermişti.

Cephedeki Tunda'ya mektuplar ve ciğer ezmesi, bazen de Heiligenkreuz'dan preslenmiş bir çiçek gönderirdi. Üsteğmen de ona cephe postasının koyu mavi kâğıtlarına namlendirilmiş kopya kalemle kısa mektuplar, kısacık durum raporları ve haberler yazardı.

Kamptan kaçtığından beri ondan haber alamamıştı. Ama ona sadık olduğundan ve onu beklediğinden şüphesi yoktu.

Dönene kadar onu bekleyeceğinden şüphe duymuyordu. Ama karşısına çıktığında kadının artık onu sevmekten vazgeçeceğinden de bir o kadar emindi. Ne de olsa nişanlandıklarında subaydı. Dünyanın büyük matem o zamanlar ona güzellik katıyor, ölümün yakınlığı onu büyütüyordu, gömülen birinin kutsanışı yaşayanları sarıyor, göğsündeki haç bir tepenin üzerindeki haçı andı-

rıyordu. Mutlu bir son arayanları, muzaffer birliklerin Ringstrasse boyunca yapacağı zafer yürüyüşünden sonra bir binbaşının altın yakası, harp okulu ve nihayet generallik rütbesi bekliyordu; hepsi de “Radetzky Marşı”nın hafif davul sesleri eşliğinde.

Fakat şimdi Franz Tunda bir ismi olmayan, önemsiz, rütbesiz, unvansız, parasız ve işsiz, evsiz, vatansız ve hükümsüz bir genç adamdı.

Eski evraklarını ve nişanlısının bir resmini ceketinin iç kısmına dikmişti. Rusya’da asıl ismi kadar aşına olduğu sahte ismiyle dolaşmak ona daha uygun geliyordu. Ancak sınırın diğer tarafında yeniden eski evraklarını kullanabilecekti.

Tunda güzel nişanlısının resmedildiği mukavvayı sert ve teselli edici haliyle göğsünde hissetti. Resim, moda dergilerine güzel kadınların resimlerini tedarik eden bir fotoğrafçı tarafından çekilmişti. Bayan Hartmann, “Kahramanlarımızın Nişanlıları” adlı seride yiğit Üsteğmen Franz Tunda’nın nişanlısı olarak boy gösteriyordu. Dergi yakalanmasından bir hafta önce ona ulaşmıştı.

Tunda ne zaman nişanlısının hayalini kursa, hiç zorlanmadan ceketinin cebinden resmin olduğu kupürü çıkarıyordu. Daha onu görmeden hasretiyle tutuşuyordu. Onu iki kez seviyordu: bir ülkü olarak ve de kaybedilen biri olarak. Kendi uzak ve tehlikeli yürüyüşünün kahramanlığını seviyordu. Nişanlısına ulaşmak için gerekli olan fedakârlığı ve bu fedakârlığın beyhudeliğini seviyordu. Şu anda çıktığı yola kıyasla savaş yıllarında yaptığı fedakârlıklar ona çocukça geliyordu. Umutsuzluğuyla beraber bu tehlikeli eve dönüş yolculuğuyla tekrar bir koca olarak arzulanacağı umudu da artıyordu. Yol boyunca mutluydu. Birisi ona bunun umuttan mı, yoksa kederden mi olduğunu sormuş olsaydı, buna verecek bir cevap bulamazdı. Bazı insanların kalbinde keder sevinçten daha büyük

bir coşku yaratır. İçte akıtılan tüm gözyaşlarından en değerlisi, insanın kendisi için dökebilecekleridir.

Tunda, Beyaz ve Kızıl birliklerden sakınmayı başardı. Birkaç ay içinde Sibiry'a'yı ve Avrupa Rusya'sının büyük bir bölümünü trenle, atla ve yaya olarak geçti. Ukrayna'ya ulaştı. Devrimin zaferiyle ya da mağlubiyetiyle ilgilenmedi. Bu sözcüğün tınısı onda barikatların, ayakta kalmanın ve harp okulundaki tarih öğretmeni Binbaşı Horwath'ın belli belirsiz görüntülerini çağrıştırdı. "Barikatlar" yukarıya doğru yükselen ayaklarıyla üst üste konulmuş kara okul sıralarını anımsattı. "Ayaktakımı" ise Kutsal Perşembe Günü'nde milis kordonu arkasında toplanan kalabalığa benzetilebilirdi. Bu insanların arasından sadece terli yüzler ve çukurlaşmış şapkalar seçilebiliyordu. Elllerinde de muhtemelen taşlar vardı. Bu halk anarşi yaratıyor ve miskinliği seviyordu.

Tunda'nın bazen giyotini de hatırladığı oluyordu. Binbaşı Horwath her zaman *guillotin* diye telaffuz ederdi. Tıpkı Paris'i Pari diye telaffuz ettiği gibi. Binbaşının, konstrüksiyonunu çok iyi bildiği ve hayran olduğu giyotin muhtemelen şu anda Stephanplatz'da çoktan kurulmuş, araba ve motorlu taşıtlar trafiği (yılbaşı gecesindeki gibi) kesilmişti ve imparatorluğun seçkin ailelerinin kelleleri St. Peter Kilisesi ve Jasomirgottstrasse'ye kadar yuvarlanıyordu. Petersburg ve Berlin'de de aynı şeyler oluyordu. Giyotinsiz bir devrim, kızıl bayraksız bir devrim gibi imkânsızdı. "Enternasyonal" söyleniyordu. Askerî okul öğrencisi Mohr'un "birtakım edepsizlikler" dediği pazar öğleden sonraları yüksek sesle söylediği bir şarkıydı bu. Mohr o zamanlar pornografik kartpostallar gösterir, sosyalist şarkılar söylerdi. Avlu boş olurdu, pencereden aşağıya bakıldığında boş ve sessiz; büyük kaldırım taşlarının arasından otların büyüdüğü duyulabilirdi. – Bir giyotinle doğranmak kahramanca bir şeydi, çelik ma-

visi ve kan damlatan bir şey. Sırf bir enstrüman olarak bakıldığında Tunda, giyotini makineli tüfekten daha kahramanca buluyordu.

Tunda'nın kendisi taraf tutmazdı. Devrime sempati duymazdı; devrim onun kariyerini ve hayatını mahvetmişti. Ama dünya tarihiyle karşılaştığında orduda görev yapmıyordu ve herhangi bir tarafı tutmaya zorlanmadığı için mutluymuştu. O bir Avusturyalıydı. Viyana'ya yürüyordu.

Eylülde Zhmerynka'ya vardı. Akşam şehirde dolaştı, son gümüş paralarından biriyle pahalı bir ekmeğe aldı ve siyasi sohbetlerden kaçındı. Bu durumla bir alakasının olmadığını ve uzaklardan geldiğini ele vermek istemiyordu.

Gece yolculuğa devam etmeye karar verdi.

Hava açık ve serindi, neredeyse kış havası vardı. Toprak daha donmamıştı ama hava çoktan öyleydi. Gece yarısına doğru tüfek atışları duydu. Bir kurşun elindeki sopyaya isabet etti. Kendini yere attı, sırtına bir tekme yedi, yakalandı, havaya kaldırıldı, bir eyerin üzerine atıldı, çamaşır ipine asılmış gibi atın üzerine bırakıldı. Sırtı acıyordu, dörtlüyle giderken bilincini kaybetti, kafası kanla dolmuştu, sanki kan gözlerinden fışkıracak gibiydi. Tekrar kendine geldi ve asılı olduğu yerde hemen tekrar uyudu. Ertesi sabah onu çözdüklerinde hâlâ uyuyordu. Sirke koklattılar, gözlerini açtı, bir subayın masanın arkasında oturduğu bir kulübede bir çuvalın üzerinde uzandığını gördü. Evin önünde atlar gürültüyle ve neşeyle kişniyordu, pencerede bir kedi oturuyordu. Tunda'nın bir Bolşevik casusu olduğunu düşünüyorlardı. "Kızıl köpek!" dedi subay. Üsteğmen Rusça konuşmanın akıllıca olmadığını hemen kavradı. Gerçeği söyledi. Adının Franz Tunda olduğunu, ülkesine dönmeye çalıştığını ve sahte evraklar taşıdığını anlattı. Ona inanmadılar. Asıl evraklarını çıkarmak için göğsüne doğru bir hamle yaptı. Ama fotoğrafın ağırlığını bir uyarı

olarak aldı. Asıl kimliğini ispatlamadı. Bunun ona bir faydası olamayacaktı. Zincire vuruldu, bir ahıra kapatıldı, bir aralıktan gün ışığını gördü, afyon tohumu gibi serpilmiş küçük bir yıldız kümesini gördü. Tunda'nın aklına taze çörek geldi – o bir Avusturyalıydı. Yıldızları ikinci kez gördükten sonra yine kendinden geçti. Bir güneş denizinde uyandı. Su, ekmek ve içki verdiler. Çevresini Kızıl Muhafızlar sarmıştı. Aralarında pantolonlu bir kız da vardı. Kâğıtla doldurulmuş iki büyük cebin arkasında memelerin olduğu tahmin edilebilirdi.

“Siz kimsiniz?” diye sordu kız.

Tunda'nın söylediği her şeyi yazdı. Tunda'ya elini uzattı. Kızıl Muhafızlar dışarıya çıktılar, kapıyı açık bıraktılar, solgun ve isteksizce parlamasına rağmen güneşi hissedebiliyordu. Kız güçlüydü, Tunda'yı çekip kaldırmak istedi ama kendisi düştü.

Tunda ışıldayan güneşte uyuyup kaldı. Sonra Kızıl-ların yanında kaldı.

III

Irene gerçekten uzun süre beklemişti. Bayan Hartmann'ın mensubu olduğu toplum tabakasında, gelenekten gelen bir sadakat, nezaketten gelen bir aşk, seçenek azlığından ve zor beğenmekten gelen bir iffet vardır. Bir adamın dürüstlüğüne ürünlerine koyduğu yüzdeyle hesaplandığı zamanlardan bir fabrikatör olan Irene'nin babası, neredeyse Irene'nin hayatına mal olan yine aynı düşünceden dolayı fabrikasını kaybetti. Müşteriler titiz olmamasına rağmen kötü kurşun kullanma konusunda bir türlü karar veremedi. Kişinin kendi ürününün kalitesine

Üsteğmen Franz Tunda, Doęu Cephesi'nde Ruslara esir düşmüştür. Kaçmayı başardığında kendini kanlı bir içsavaşın ortasında bulur; uçsuz bucaksız Sibiryaya taygalarında bir çiftliğe sığınır ve savaşın sona erdiğini ancak yıllar sonra öğrenir. Memleketi Avusturya'da kendisini bekleyen nişanlısına dönmenin yollarını arayan Tunda, çalkantılı savaş sonrası ortamında Bakü'den Moskova'ya, Viyana'dan Paris'e savrulur. Dünün dünyasının yerinde, artık Franz Tunda gibilere kapalı olan yeni bir Avrupa kurulmaktadır.

Joseph Roth, yok olan bir imparatorluğun kaybolan değerlerini ve yaşam biçimini özlemlerle yâd ederken, devrim Rusya'sının coşkulu kalabalıklarına ve Avrupa'nın yıkık haldeki sokaklarına da uğruyor. Savaşın söndürdüğü hayatları ve hayalleri anlatan *Sonsuz Kaçış*, parçalanmış bir dünyada evini arayan modern Odysseus'un yolculuğu.

#birincidünyasavaşı #savaşesiri #rusdevrimi #eskiavrupa #vatan #kimlik
#aidiyet #odysseus #yolculuk

Kapak resmi: Edvard Munch

 CAN roman

canyayinlari.com twitter.com/canyayinlari facebook.com/canyayinevi

ISBN 978-975-07-4003-9

9 789750 740039